

Задириєнко Дарина Сергіївна,

магістр історії (Полтава, Україна);

Бабенко Людмила Леонідівна,

докторка історичних наук, професорка, завідувачка кафедри історії України
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(Полтава, Україна)

Участь України у миротворчих місіях НАТО

В умовах російської агресії, програма співробітництва Україна-НАТО має особливе значення для забезпечення захисту національних інтересів і безпеки України, передусім у контексті використання потенціалу та практичної допомоги НАТО й держав-членів Альянсу у підвищенні обороноздатності України.

Для України наразі найважливішими завданнями є відновлення територіальної цілісності держави та діяльності демократичних інститутів на всій її території. Водночас Україна продовжує робити свій внесок у справу підтримання миру і стабільності на євроатлантичному просторі та поза його межами і здобуває неоціненний досвід захисту власних інтересів.

Участь Збройних Сил України у міжнародних операціях також є пріоритетним завданням, успішне виконання якого позитивно впливає на зміцнення міжнародного авторитету України, сприяє розвитку співробітництва з євроатлантичними та регіональними структурами безпеки і тому має виняткове значення для національних інтересів нашої держави.

На сьогоднішній день питання участі України в місіях НАТО є достатньо розкритим у вітчизняній та зарубіжній літературі. Однак у підготовці даної статті, особливу увагу ми приділили роботам Т.Брежневої, Г. Диниса, О. Їжака, Д. Кащенцева, О. Мільченка, Р.Офіцинського, І. Подорова, А. Шевця, Г. Шелест. Ці автори досліджують окрему групу питань, що стосуються форм співробітництва України з НАТО. Наприклад, Ганна Шелест [16], Георгій Динис та Роман Офіцинський [2] розглядають важливість участі у миротворчих операціях у контексті процесу євроінтеграції України. Олег Мільченко, заступник начальника навчально-наукового центру міжнародної миротворчої діяльності Національного університету оборони України та Денис Каменцев, начальник відділу в Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного [8], тематикою своїх публікацій обрали висвітлення історії участі України в діяльності ТМН-І, а Ігор

Тодоров [12], як заступник голови Координаційної ради Громадської ліги «Україна-НАТО», детально висвітлює зміст партнерства України з Північноатлантичним альянсом, наголошуючи на необхідності приєднання до нього у зв'язку з російською агресією.

У 1999 році в Законі України «Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» зазначалося, що «Україна розглядає участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки як важливу складову своєї зовнішньої політики». Це твердження було повторено пізніше і в Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України 2009 року [2, с. 74].

На сьогодні в Україні діють Спеціальний миротворчий центр Національної академії внутрішніх справ України та Навчально-науковий центр міжнародної миротворчої діяльності Національного університету оборони України ім. І. Черняховського, які займаються спеціалізованою підготовкою фахівців за вузькими напрямками перед відправкою до складу миротворчих місій [16].

Україна є єдиною країною-партнером НАТО, що бере участь у всіх основних поточних миротворчих місіях. Наші миротворці були задіяні у Косово, Іраку, Афганістані. Україна була учасницею антитерористичних операцій «Активні зусилля» та «Океанський щит» [12]. На даному етапі український національний контингент та персонал також виконував завдання у складі місії НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан (Місія РП) та багатонаціональних сил КФОР у Косово, Республіка Сербія [11]. Розглядаючи історію участі України у військових операціях НАТО, варто згадати, що ще у 1996 році Українські військовослужбовці взяли участь у миротворчій місії НАТО у Боснії та Герцеговині [5, с.12].

Ще одним напрямом роботи була гуманітарна Місія НАТО в Судані, яка проводилася на основі офіційного звернення 7 червня 2005 року голови Комісії Африканського союзу Альфа Омара Конари до Генерального секретаря НАТО Я. Х. Схеффера з проханням залучити ресурси Альянсу до подолання гуманітарної катастрофи та припинення насильства в суданській провінції Дарфур. Повітряні перевезення НАТО розпочалися 1 липня 2005 року і координувалися з Європи. На виконання Указу Президента України від 3 квітня 2006 року № 277 «Про надання допомоги у здійсненні авіаційних перевезень миротворчих контингентів

Африканського Союзу, який забезпечує миротворчі операції у провінції Дарфур (Судан)» було опрацьовано організаційні питання щодо надання послуг Державного підприємства Міноборони України «Українська авіаційна транспортна компанія [5, с.13].

Україна також брала участь в тренувальній місії НАТО у Республіці Ірак (ТМН-І). ТМН-І була створена НАТО 14 серпня 2004 р. на прохання тимчасового Іракського Уряду відповідно до резолюції Ради Безпеки ООН № 1546. Участь ЗСУ у діяльності ТМН-І розпочалася скеруванням у лютому 2006 року до Іраку трьох офіцерів Збройних Сил України відповідно до Указу Президента України від 30.11.05 № 1675/2005, який визначав направлення до Іраку миротворчого персоналу України загальною чисельністю до 50 військовослужбовців. У листопаді 2008 року до складу ТМН-І було додатково направлено ще 7 військовослужбовців ЗС України [1]. Метою цієї місії було надання допомоги Іраку щодо створення міцного сектора безпеки в країні шляхом тренування, устаткування та надання технічної допомоги силам безпеки країни. Діяльність місії було зосереджено на тренуванні, консультативній діяльності і наставництві середньої та вищої ланки персоналу органів управління і сил безпеки, створення стійкої системи військового управління на оперативному та стратегічному рівнях; забезпечення тренувальних програм Іраку під проводом національних фахівців [8].

Станом на 18.08.2011 року загальна чисельність ТМН-І становила орієнтовно 170 військовослужбовців з 14 країн-членів НАТО та України, яка, до речі, є єдиною країною-партнером Альянсу, що брала практичну участь у діяльності ТМН-І. 10 посад було закріплено за ЗС України у складі Тренувальної місії НАТО в Республіці Ірак. З 2005 по 2011 рік до складу ТМН-І було направлено 60 українських офіцерів [15].

Українські офіцери працювали військовими радниками в Національному оперативному центрі офісу прем'єр-міністра Іраку, Об'єднаному оперативному центрі МВС Іраку, а це вимагало від військових-українців неабиякої компетентності. Вони брали активну участь у розробленні оперативних процедур як на тактичному, так і стратегічному рівні. Також на представників України було покладено одне з найвідповідальніших завдань ТМН-І – підготовка старшого сержантського складу та проведення курсів штабів бойових підрозділів для офіцерів рівня командира

батальйону. Посаду керівника відділу, що відповідав за цей сектор діяльності Місії, обіймав український полковник. Під його керівництвом знаходилися два підполковника при штабі Місії у Багдаді – представники України та Угорщини і 8 військовослужбовців з України, Литви, Великобританії, Болгарії та Естонії, що безпосередньо проводили підготовку іракських військовиків у Тренувальному центрі м. Таджі [8].

Мандат на перебування Тренувальної місії НАТО в Іраку завершувався 31 лютого 2011 року. І хоча офіційний Багдад запросив НАТО продовжити роботу Місії ще на два роки, підписанню відповідної угоди завадили певні юридичні аспекти. Керівництво Іраку прийняло рішення, що громадяни інших країн, як і прописано у Конституції країни, не можуть користуватися такими правами, як судовий імунітет. У зв'язку з відсутністю згоди Уряду Республіки Ірак на підписання з НАТО Угоди про статус ТМН-I, а також невизначеністю питання подальшого юридичного статусу іноземних військових радників, 12.12.2011 року керівництвом Альянсу було прийнято рішення щодо припинення діяльності місії та її повного виведення з країни [15].

Враховуючи прийняття Північноатлантичною Радою НАТО рішення про згортання діяльності та виведення ТМН-I, 24 грудня 119 українських миротворців повернулися до України. Зазвичай персональний склад таких контингентів не розголошується. Загалом рівень підготовки представників ЗС України керівниками Місії НАТО був оцінений, як “відмінний”. За цей час українським миротворчим персоналом було підготовлено 575 осіб старшого сержантського складу в якості інструкторів навчальних центрів та головних сержантів підрозділів, ще 400 офіцерів завершили курси з підготовки штабів бойових підрозділів.

У березні 2012 року представника Навчально-наукового центру міжнародної миротворчої діяльності Національного університету оборони України запросили взяти участь у засіданні Робочої групи Військового комітету НАТО з питань військового співробітництва у форматі країн Євроатлантичного партнерства. Представник Навчально-наукового центру міжнародної миротворчої діяльності Національного університету оборони України полковник О.М.Мільченко виступив із доповіддю “Участь миротворчого персоналу Збройних Сил України у діяльності Тренувальної місії НАТО в Іраку: отриманий досвід та уроки”. Представники

Військового комітету НАТО з питань військового співробітництва відзначили вагомий внесок представників ЗС України у створенні міцних сил безпеки Іраку та підтриманні миру у зоні конфлікту [8].

Українські військові брали участь і в інших операціях, зокрема, в морських операціях НАТО «Океанський щит» та «Активні зусилля».

Антитерористична операція НАТО «Активні зусилля» почалась 26 жовтня 2001 року після терактів у США. Вона проводилася у Середземному морі і призначалася для запобігання пересування терористів або зброї масового знищення. Безперечно, в полі зору організаторів операції було й підвищення безпеки судноплавства в цілому. Це одна з перших військово-морських операцій, вжитих НАТО у відповідності з статтею 5 Північноатлантичного договору, який передбачає колективну оборону, і перша в історії операція, яка проводиться Альянсом згідно договору в цілому. На виконання міжнародних зобов'язань України відповідно до Угоди між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України у військово-морських операціях на Середземному морі в рамках операції «Активні зусилля» Військово-Морські Сили Збройних Сил України брали участь у зазначеній операції [15].

Участь України в операції НАТО «Активні зусилля» здійснювалася, з урахуванням набуття Національним контактним пунктом Військово-Морських Сил Збройних Сил України (м. Одеса) повних операційних спроможностей, шляхом моніторингу надводної обстановки в акваторії Чорного моря та обміну інформацією із штабом проведення операції (штаб Командування Військово-морських сил НАТО «Нортвуд») [9].

На думку координатора військово-морського співробітництва оборонного офісу при посольстві США в Україні, Кевіна О'Браєна, робота у взаємодії із силами НАТО Альянсу дозволяє українським морякам підтримувати належний рівень професійної кооперації із силами Альянсу [7].

Згідно з Указом Президента України № 1076/2006 від 14.12.06 року від ВМС залучалися:

- з 25 травня по 3 липня 2007 року — корвет «Тернопіль» з оглядовою командою спеціального призначення чисельністю 10 осіб;

- з 24 листопада по 12 грудня 2007 року — корвет «Луцьк» з оглядовою командою спеціального призначення чисельністю 10 осіб;
- з 01 червня по 02 серпня 2008 року — фрегат «Гетьман Сагайдачний»
- з корабельним вертольотом типу Ка-27пр / два екіпажі та група забезпечення польотів / та оглядовою командою спеціального призначення;
- з 18 листопада по 4 грудня 2008 року — корвет «Тернопіль» з оглядовою командою зі складу окремого батальйону морської піхоти (вперше залучалися до операції);
- з 21 жовтня по 24 листопада 2009 року — корвет «Тернопіль»
- з оглядовою командою, що вперше комплектувалася з екіпажу корабля, доповненого групою безпеки від батальйону морської піхоти;
- з 07 листопада по 25 грудня 2010 року — корвет «Тернопіль»
- з оглядовою командою, що комплектувалася з екіпажу корабля, доповненого групою безпеки від батальйону морської піхоти;
- з 13 жовтня по 13 листопада 2013 року — корвет «Тернопіль» (екіпаж — 98 військовослужбовців та оглядова команда 10 військовослужбовців).

Завданнями військовослужбовців були збір та обмін інформацією щодо підозрілих суден; супроводження та догляд підозрілих суден; супроводження суден з особливо важливими вантажами; протимінне забезпечення цивільного судноплавства у районі Середземного моря [15].

Зокрема, 10 травня 2007 року корвет ВМС ЗС України «Тернопіль» здійснив похід з Севастополя з метою участі у щорічному заході «Морський день» (військово-морська база Таранто, Італія) в рамках заключної фази підготовки корабля до операції «Активні зусилля», встановлення відповідного обладнання зв'язку. 25 травня 2007 року корвет перейшов в оперативне підпорядкування штабу морського компоненту Об'єднаного командування сил НАТО (м. Неаполь), розпочавши безпосереднє виконання завдань відповідно до плану операції. З цієї дати Україна згідно з рішенням Північноатлантичної ради НАТО набула статусу офіційного контрибутора цієї операції. Повернення корвету «Тернопіль» до Севастополя відбулось на початку липня 2007 року [5, с.15-16].

Згідно з рішенням Північноатлантичної ради НАТО 17 серпня 2009 року Альянс розпочав військово-морську операцію з протидії піратству «Океанський щит», мандат котрої пізніше було продовжено до 2014 року. Її головна мета – протидія загрозам міжнародній безпеці, передусім піратству в районі Африканського рогу, Аденської затоки та узбережжя Сомалі. Згідно з даними оприлюдненого 31 січня 2013 року Щорічного звіту Генерального секретаря НАТО Андерса фог Расмуссена за 2012 рік, унаслідок проведення операції об'єднаними військовими підрозділами було не лише забезпечено безперерйну доставку гуманітарних вантажів до Сомалі, а й підвищено рівень безпеки ключових коридорів судноплавства, що дуже важливо, адже 90% світової торгівлі забезпечується завдяки морським перевезенням [6].

У ході засідань Комісії Україна–НАТО та Північноатлантичної ради НАТО на рівні міністрів оборони 22 лютого 2013 року укладено офіційну угоду (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь в операції НАТО «Океанський Щит». Під час проведення операції до виконання завдань на ротаційній основі залучалися Постійна військово-морська група НАТО 1 (SNMG1) та Постійна військово-морська група НАТО 2 (SNMG2).

Українські сили брали участь в операції у складі Постійної військово-морської групи НАТО 1 (Standing NATO Maritime Group 1 — SNMG1) [15].

Отже, із суто військового погляду, залучення активів ВМС Збройних сил України до виконання бойових завдань із протидії піратству на морі є унікальною можливістю для вдосконалення підготовки українських сил і засобів до виконання завдань за призначенням у віддаленій морській зоні в умовах тісної взаємодії з ВМС інших держав. Залучення нашої держави до тіснішої співпраці з НАТО дало змогу не лише піднести рівень взаємин сторін, а й розширити їхнє контекстуальне наповнення, знівелювавши значення ідеї суто «прагматичного партнерства».

Упродовж кількох років тривала участь українського контингенту (інженерний підрозділ чисельністю 40 військовослужбовців та 18 одиниць автомобільної та спеціальної техніки) в операції у складі Багатонаціональних сил НАТО в Косово (КФОР) та національного персоналу (10 військовослужбовців) в місії НАТО «Рішуча підтримка» в Афганістані [9].

Підставою до участі українських військовослужбовців у КФОР є Закон України від 16.07.1999 № 1006-14; Указ Президента України від 14.07.1999 № 852/99; Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.1999 № 1605; Постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2006 № 401; Угоди між Україною та НАТО щодо участі українського контингенту у КФОР та фінансових аспектів такої участі від 20.09.1999 [15].

Ще 12 червня 1999 року Альянс ухвалив рішення про створення стабілізаційних сил у Косові, а 1 вересня 1999 року Україна розпочала участь в операції. Прибулий в Косово польсько-український миротворчий батальйон «УкрПолбат» увійшов до складу багатонаціонального з'єднання «Схід» сил КФОР. На початку березня 2010 року в зв'язку з реорганізацією сил КФОР український компонент батальйону «УкрПолбат» (180 військовослужбовців) був виведений зі складу польсько-українського батальйону і перетворений в самостійний підрозділ.

Упродовж 2014 року український контингент у Косово був зменшений на 123 військовослужбовці і 36 одиниць техніки, які були повернуті в Україну. Про це повідомляв заступник начальника Головного управління військового співробітництва та миротворчих операцій Генерального штабу ЗС України полковник Андрій Ординович. За словами полковника, вивести підрозділ вдалося завдяки домовленості зі штаб-квартирою НАТО [14].

Український контингент чисельністю 40 військовослужбовців формувався на базі одного з інженерних полків ЗС України на ротаційній основі. До складу контингенту входили інженерний підрозділ, спеціальна оперативна група штабу КФОР (у складі Об'єднаної групи логістичної підтримки) та елемент забезпечення. Важкий інженерний підрозділ виконував завдання з організації та проведення заходів мінної безпеки в інтересах як КФОР, так і місцевого населення, здійснював розвідку шляхів висування підрозділів багатонаціональних сил, розмінування та знешкодження вибухонебезпечних предметів та інші завдання інженерного забезпечення по всій зоні відповідальності КФОР, розчищення доріг від завалів і руйнувань із залученням важкої інженерної техніки [11]. Провідною країною у складі багатонаціональної бойової групи «Схід» були США [15].

29 травня 2008 року 79 українських миротворців у Косово були нагороджені медалями НАТО «За службу миру» [4]. З 2017 року у

Косово знаходяться понад 40 армійців, які брали участь у воєнних діях на Донбасі. Наприклад, командир роти українського національного контингенту КФОР Владислав Сидоренко раніше у складі саперного підрозділу пройшов бої за донецький аеропорт, Дебальцеве і Маріуполь [14].

1 січня 2015 року НАТО приступив до проведення якісно нової небойової місії в Афганістані, що має кодову назву «Рішуча підтримка». Її забезпечували 28 країн Альянсу й 14 держав-партнерів, серед яких є і Україна [10]. 30 березня 2015 року Президент України підписав Указ № 185/2015 «Про направлення національного персоналу для участі України в тренувально-дорадчій Місії НАТО «Рішуча підтримка» в Ісламській Республіці Афганістан», згідно з яким направлявся національний персонал загальною чисельністю до 30 осіб [9].

7 квітня 2015 року Україна уклала з НАТО Угоду (у формі обміну листами) про участь УНП в тренувально-дорадчій Місії НАТО «Рішуча підтримка» та фінансові умови [13].

Український національний персонал у складі Місії нараховує 10 військовослужбовців.

Основні завдання українського національного персоналу:

- ведення інженерної розвідки шляхів руху, об'єктів та місцевості;
- виконання заходів з протидії застосуванню саморобних вибухових пристроїв та знешкодження вибухонебезпечних предметів;
- чергування у складі сил зведеного загону швидкого реагування;
- надання спеціальної підтримки діяльності литовського національного елемента забезпечення.

В середньому, упродовж календарного року українськими саперами забезпечується знешкодження 12000-15000 одиниць вибухонебезпечних предметів, у т.ч. саморобних вибухових пристроїв [11].

Керівник Управління з питань співробітництва з НАТО Урядового офісу з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету міністрів України Олексій Генчев під час круглого столу у Києві на тему: «Чого слід очікувати Україні від Брюссельського саміту НАТО (2018)» заявив: «У НАТО Україна представлена у місії в Косові KFOR і в «Рішучій підтримці» в Афганістані – 40 військовослужбовців у Косово і 11 в Афганістані.

Але є рішення про збільшення контингенту в Афганістані на 18 осіб – буде 29». За словами Генчева, збільшення кількості українських військовослужбовців в місії НАТО в Афганістані є «не просто політичним сигналом», а це також надає українським воїнам досвід та посилює оперативну здатність виконувати бойові завдання на сході України [9].

Варто зазначити, що військовий комітет НАТО проводить засідання з особливими партнерами – Україною та Грузією. На 2019 рік заплановано проведення трьох засідань ВК у форматі з Україною. Також начальник Генерального штабу – Головнокомандувач Збройних Сил України бере участь у засіданні ВК НАТО у форматі країн-учасниць Місії НАТО в Афганістані «Рішуча підтримка» [11].

Однак, не дивлячись на переваги отримання військового досвіду, необхідно звернути увагу й на те, що ще наприкінці ХХ ст. миротворча діяльність міжнародних організацій перестала бути суто військовою справою. Зміна пріоритетів та завдань багатьох миротворчих операцій потребує більшого залучення поліцейського та цивільного персоналу, окрім військового. Україна все ще здебільшого представлена саме військовими, що потребує аналізу сучасних потреб миротворчих операцій під егідою ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС та розробки можливого збільшення участі поліцейського та цивільного персоналу [3].

В Україні фактично відсутня система підготовки цивільних фахівців для миротворчих операцій, а також створення можливого національного реєстру фахівців та послуг. В той же час, розширення участі цивільного персоналу може збільшити присутність української сторони в міжнародному миротворчому процесі та надати додаткові можливості для налагодження майбутніх взаємовигідних контактів у країнах перебування нашого миротворчого персоналу [16].

Останніми роками спостерігається зменшення участі України у миротворчій діяльності під егідою різних міжнародних організацій, що пов'язано як з об'єктивними причинами – безпековою ситуацією на території України через агресивні дії Російської Федерації, так і суб'єктивними причинами – недостатньою увагою до миротворчої діяльності, невідповідністю сучасним змінам та пріоритетам миротворчої діяльності.

В той же час, досвід набутий у миротворчих операціях за кордоном протягом всіх років сприяв підтриманню боєздатності українських військових, набуттю досвіду, який пізніше знадобився і для реформування ЗСУ, і для організації АТО – ООС. Не слід забувати і про політичні та іміджеві дивіденди, які Україна заробляє, беручи участь у миротворчих операціях. Це і підтримка двосторонніх відносин з членами коаліції, і країнами регіону, а також можливість просувати свою військову техніку та обладнання на міжнародних ринках. Крім цього, це й надія на участь у перебудові постконфронтаційних країн та нові контракти. Хоча подібні перспективи, як вважають дослідники та експерти, є можливими за умови підтримки найвищих стандартів поведінки українських миротворців та уникнення корупційних скандалів, як свого часу в Лівані та Косово.

Прийняття рішення стосовно характеру операцій, ступеня участі України в операціях, а також підготовки військ (сил) залежить в основному від законодавчої урегульованості даного питання, наявності консенсусу між гілками влади, що впливає на швидкість прийняття такого рішення та в кінцевому рахунку визначає ефективність всієї операції. Досягнення консенсусу повинне ґрунтуватись на взаємному розумінні важливості миротворчої діяльності держави, щоб не дозволяти в майбутньому зашкоджувати міжнародному іміджу держави й можливості отримувати фінансову підтримку реформуванню Збройних Сил.

Таким чином, участь українського миротворчого персоналу у міжнародній миротворчій діяльності зміцнила імідж ЗСУ та України як держави, яка виконує свої міжнародні зобов'язання з підтримки миру у зонах воєнних конфліктів, та наблизила її до реалізації євроатлантичної інтеграції. Чимало експертів вважають, що саме швидке приєднання до системи колективної безпеки в якості повноправного члена Альянсу спроможне гарантувати нашій країні збереження державності.

Список скорочень:

ВК НАТО – військовий комітет НАТО;

ВМС – військово-морські сили;

ЗС України – Збройні Сили України;

КФОР – міжнародні сили з підтримання миру в Косово;

НАТО – Північноатлантичний альянс;

ТМН-І – Тренувальна місія НАТО у Республіці Ірак.

Список використаних джерел

1. Брежнева Т., Їжак О., Шевцов А. Євроатлантична інтеграція України: військово-політичні аспекти: Монографія / Під ред. акад. НАНУ В.П.Горбуліна. Дніпропетровськ: Пороги, 2003. 160 с.
2. Взаємовідносини України з НАТО: соціально-політичний аспект: зб. наук. пр. за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 23-24 жовт. 2008 р. / НН Ін-т філос. та євроінтеграц. досліджень ЗакДУ; редкол.: Ф.Г.Ващук (голова), І.В.Арт'юмов, З.С.Варналій та ін. Ужгород: Ліра, 2008. 258 с.
3. Євроатлантична інтеграція України в контексті міжнародного досвіду: Освітній пакет / За заг. ред. В.В.Балабіна. К.: ТОВ "Інфодрук", 2007. 235 с.
4. Миротворча діяльність України: кооперація з НАТО та іншими структурами європейської безпеки / Нац. ін-т стратегічних досліджень. К.: Стилос, 2002. 314 с.
5. Операції НАТО. К.: Т-во "Знання" України, 2007. 24 с.
6. Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та українська перспектива / За заг. ред. О.І.Соскіна; Ін-т трансформації суспільства. К.: Вид-во ІТС, 2007. 336 с.
7. Україна-НАТО: сучасний стан відносин та перспективи розвитку / За заг. ред. О.С.Власюка. К.: ПЦ "Фоліант", 2008. 352 с.
8. Історія участі України в діяльності тренувальної місії НАТО в Республіці Ірак. *Військово-науковий вісник*. 2012. Вип. 18. С. 47-54. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2012_18_7
9. Місія НАТО: Україна збільшить кількість військових в Афганістані. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/>
10. «Рішуча підтримка» – нова місія НАТО в Афганістані. Режим доступу: <https://ukranews.com/ua/>
11. Співробітництво Україна – НАТО у військовій сфері. Режим доступу: <https://nato.mfa.gov.ua/>
12. Тодоров І. Імплементация Річної Національної Програми «Україна-НАТО» в контексті російської агресії. *Збірник матеріалів П'ятої Міжнародної наукової конференції «Співпраця між Україною і Литвою в умовах російської загрози»*. 2016. Режим доступу: <http://nato.pu.if.ua/images/publications/5zbirnyk.pdf>

13. Угода (у формі обміну листами) між Україною та Організацією Північноатлантичного договору про участь України у військово-морських операціях на Середземному морі в рамках операції "Активні зусилля" (ОА3). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_013
14. Українські миротворці заступили на службу в Косово. Режим доступу: <https://www.ukrmilitary.com/>
15. Участь Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/>
16. Шелест Г. Миротворчість під час війни. Перспективи миротворчої діяльності України. Режим доступу: <http://prismua.org/>

* * *

Карт'янець Максим Олегович,

магістр історії (Полтава, Україна);

Бабенко Людмила Леонідівна,

докторка історичних наук, професорка, завідувачка кафедри історії України
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка
(Полтава, Україна)

Реформування збройних сил країн Східної Європи у контексті військових стандартів НАТО

Україна, як і інші держави першої та другої хвилі розширення НАТО, має гострі проблеми з реформуванням збройних сил, тому першочерговим завданням у здійсненні політики переозброєння є проведення модернізації наявного озброєння під стандарти НАТО. Армії країн Альянсу зарекомендували себе з точки зору стратегії і тактики, організації, мобільності, військового досвіду як найбільш модернізовані, пристосовані до викликів сучасних міжнародних відносин. Тож актуальними для нас є не лише теоретичні проблеми вивчення військового досвіду країн НАТО, але й практичні кроки щодо наближення до передових стандартів. Здійснення реформування ЗС країни Центрально-Східної Європи під стандарти НАТО для здійснення захисту своїх територій було важливою проблемою, так як на даний час для це є актуальним досвідом для України.